

FACTSHEET ZZP EN SCHIJN-OPDRACHTGEVERSCHAP

Werkgevers en opdrachtgevers bedenken aan de lopende band (schijn)constructies om hun loonkosten te drukken. Met maar één doel: om werknemers voor zo min mogelijk geld aan het werk te zetten. Het zijn verdienmodellen geworden. Soms zijn de verdienmodellen legaal, maar niet gewenst. Vaak gaat het om illegale praktijken. In beide gevallen zijn werknemers de dupe.

In factsheets presenteren we de meest voorkomende (ongewenste) verdienmodellen die je in de praktijk kunt tegenkomen. Hiermee laten we zien hoe opdrachtgevers en uitzendbureaus te werk gaan en wat daarvan de gevolgen zijn voor uitzendkrachten, tijdelijke werknemers, vaste werknemers, uitzendbureaus en opdrachtgevers.

In deze factsheet bespreken we het verdienmodel ZZP en schijn-opdrachtgeverschap.

1 WAT IS ZZP?

ZZP is de afkorting voor Zelfstandige Zonder Personeel. Een zzp'er is een zelfstandig ondernemer. Hij bepaalt zelf welke klussen hij doet, doet deze voor verschillende opdrachtgevers en voor eigen rekening en risico. De zzp'er is vrij om te bepalen hoe het werk precies wordt gedaan, als hij zich maar aan de overeengekomen uitkomst houdt. Als ondernemer werft de zzp'er zelf de opdrachten, zorgt zelf voor scholing en bepaalt zelf of en wanneer er vakantie kan worden genomen.

Zzp'ers verkopen producten of diensten aan consumenten of zij worden vanwege hun bijzondere expertise ingehuurd door bedrijven, waarover het bedrijf zelf niet beschikt. De zzp'er onderhandelt zelf over het tarief dat hij ontvangt voor de opdracht en neemt daarbij mee de extra kosten zoals reis- en verwervingskosten en reserveringen voor bijvoorbeeld opleidingen, verzekeringen, pensioen, leegloop en vakantie.

Tegenover de vrijheid die een zzp'er heeft om zelf zijn werkzame leven in te vullen, staat dat hij de werknemersbescherming verliest. Werknemers zijn verzekerd tegen werkloosheid, (langdurige) ziekte en bouwen pensioen op. Er worden geen premies voor sociale verzekeringen en pensioen afgedragen voor de zzp'er. Zzp'ers moeten dit allemaal zelf regelen.

2 WAARAAN HERKEN JE ZZP?

- Een zzp'er wordt ingeschakeld voor specialistisch werk, een bijzondere vaardigheid of voor het vakmanschap waarover de opdrachtgever zelf niet beschikt;
- Het gaat vaak om ingewikkeld, specialistisch werk;
- De zzp'er onderhandelt zelf over het tarief dat hij ontvangt voor de opdracht;
- De productiemiddelen worden door de zzp'er zelf ingebracht;
- De zzp'er bepaalt zelf hoe hij het werk doet en heeft geen leidinggevende die hem aanstuurt. De opdrachtgever controleert alleen het eindresultaat op kwaliteit en zorgt voor een veilige werkomgeving;
- De zzp'er werkt voor eigen rekening en risico. Dat betekent dat de facturatie naar de opdrachtgever plaatsvindt op basis van output, geleverde prestatie en niet in uren tenzij het om dienstverlening gaat;
- De zzp'er loopt ondernemersrisico's, die werknemers niet hebben;
- Omdat een zzp'er geen werknemer is, bouwt deze geen werknemersverzekeringen op. De zzp'er betaalt geen loonbelasting en kan van fiscale faciliteiten voor ondernemers gebruikmaken, de opdrachtgever draagt geen premies af voor sociale zekerheid.

3 WANNEER IS ER SPRAKE VAN EEN SCHIJNCONSTRUCTIE?

Wanneer zzp'ers worden ingezet in een schijnconstructie om loonkosten te besparen, noemen we dat schijn-opdrachtgeverschap. Het is namelijk de opdrachtgever die net doet of hij een opdracht geeft en geen werkgever is. Deze zzp'er werkt onder gezag en is bijna niet te onderscheiden van werknemers en is dus feitelijk een werknemer. Veel schijnzelfstandigen verkeren in een afhankelijke positie en verdienen weinig, maar zeker niet allemaal.

Schijnopdrachtgeverschap vinden we ook elders op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld in de ict of in de zorg. Daar kunnen verdiensten best hoog zijn. Toch vinden we dit een schijnconstructie, omdat er van ondernemen geen sprake is. Er wordt voor een enkele opdrachtgever gewerkt en onder zijn gezag. Het werk is bovendien niet te onderscheiden van die van werknemers in vaste dienst. Toch worden voor deze zzp'ers geen sociale- en pensioenpremies afgedragen en zo ontstaat er een onwenselijk kostenverschil tussen vaste werknemers en zzp'ers. Daarnaast kan een toename van zzp'ers zorgen voor vervelende gevolgen in de arbeidsorganisatie. De vaste werknemers blijven dan zitten met het vervelende administratieve werk of de lastige nachtdiensten.

De feitelijke uitvoering van het werk bepaalt welk soort van contract aan de orde is. De FNV vindt dat als sprake is van vast werk dat tot de kernactiviteit van een bedrijf behoort of werk dat naar zijn aard niet als zelfstandige kan worden uitgevoerd (afwashulp in de horeca) aangenomen moet worden dat sprake is van een arbeidsovereenkomst - omdat er dan ALTIJD sprake is van gezag. De FNV vindt ook dat het niet aan partijen kan worden overgelaten of een arbeidsovereenkomst wordt geclaimd. De overheid heeft een eigen verantwoordelijkheid om te handhaven daar waar feitelijk sprake is van arbeidsovereenkomsten. Zzp'ers worden ingezet als de expertise hard nodig is om klussen te klaren die niet tot de kernactiviteit behoren.

Van werknemers is sprake als er wordt voldaan aan de drie criteria: gezag, persoonlijke arbeid (geen reële vrijheid tot vervanging) en loon. Deze elementen moeten in onderlinge samenhang bekeken worden. Bij schijn-opdrachtgeverschap wordt een van deze elementen (op papier) eruit gehaald, terwijl het totaalbeeld nog steeds die van een werknemer is. Er wordt bijvoorbeeld gezegd dat de zzp'er zich mag laten vervangen of dat er een tarief wordt betaald (stukloon) in plaats van een (uur)loon. Ook zeggen schijn-opdrachtgevers vaak dat de zzp'er zelf mag bepalen wanneer er gewerkt wordt.

Doordat de overheid de regels actief niet handhaaft, zien we een enorme toename van schijn-opdrachtgevers in veel sectoren. Over de redenen hiervoor is meer te lezen onder het kopje regelgeving.

Schijn-opdrachtgevers herkennen:

- Zzp'ers worden ingezet in de kernactiviteit van het bedrijf, er is geen specialisme dat wordt ingebracht;
- De schijn-opdrachtgever bepaalt welk werk wordt gedaan, wanneer en op welke manier;
- Het werk kan niet zonder aansturing worden gedaan of is naar zijn aard niet zelfstandig;
- Het werkmateriaal en/of de gereedschappen worden door de schijn-opdrachtgever verstrekt;
- Er kan niet of nauwelijks over een tarief worden onderhandeld door de zzp'er. Vaak is er sprake van een eenzijdig opgesteld contract door de schijn-opdrachtgever, waarover feitelijk niet onderhandeld kan worden;
- De zzp'er ontvangt meestal een te laag tarief om ook pensioen, verzekeringen, leegloop, vakantie, en opleiding van te financieren;
- Zzp'ers en werknemers werken zij-aan-zij en doen hetzelfde werk;
- Als er alleen met zzp'ers wordt gewerkt: wel mogelijkheid tot vervanging, maar het lage tarief maakt dat volstrekt onaantrekkelijk een ander aan het werk te zetten;
- Alleen vervanging mogelijk als de schijn-opdrachtgever precies weet wie de vervanger is.

4 AANTALLEN

Het aantal zzp'ers groeide in Nederland de afgelopen jaren sterk, van ruim 300 duizend in 2003 naar 1,1 miljoen in 2018. Uit onderzoek van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) blijkt dat deze toename van tijdelijke arbeid en de toename van het aantal zzp'ers in Nederland behoorlijk afwijkt ten opzichte van vergelijkbare landen. Dit is de grootste toename van de vier landen waar zzp'erschap groeit, Tsjechië, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Nederland. Terwijl in 2000 Nederland nog een van het laagste percentage zzp'ers kende¹.

Iets minder dan 200 duizend zzp'ers beoordelen de financiële positie van hun bedrijf in 2017 als matig of slecht².

¹OECD (2019) The future of work; OECD employment outlook highlights, p.20.

²Inspectie SZW (2019) Staat van Eerlijk werk - Risico's aan de onderkant van de arbeidsmarkt

5 WAAR KOMEN WE HET TEGEN?

a. Welke sectoren

Bouw, Platformwerk, Metaal, Zorg, Onderwijs, ICT, Regionale omroepen, Journalistiek

b. Bekende werkgevers

Uber, Deliveroo, UberEATS, Tentoo, YoungOnes, Temper

6 RELEVANTE CAO / REGELGEVING / WETGEVING

Tot 1 mei 2016 was de VAR (verklaring arbeidsrelatie) van toepassing. De VAR vrijwaarde de (schijn-)opdrachtgever van het betalen van premies en inhouden van loonbelasting, ook als in de praktijk bleek dat er sprake was van een arbeidsovereenkomst. Het gevolg was dat alleen de werkende de dupe kon worden van handhaving. Onder de VAR werd er daardoor nauwelijks gehandhaafd en heeft het aantal zzp'ers een enorme vlucht genomen.

Het vorige Kabinet (PvdA/ VVD) wilde met de Wet deregulering arbeidsrelatie (DBA) een einde maken aan de situatie waarbij de werkenden de dupe werden van handhaving en het enorme aantal schijn-opdrachtgevers. Met de DBA verdween de vrijwaring vooraf en werden opdrachtgever en opdracht-nemer samen verantwoordelijk. Zo zou handhaving weer mogelijk worden. Als opdrachtnemer en opdrachtgever meer zekerheid wilden kon een modelovereenkomst worden opgesteld en bij de Belastingdienst worden voorgelegd. Deze werd na goedkeuring van de Belastingdienst gepubliceerd op de website. Achteraf kon de Belastingdienst altijd nog toetsen of er ook volgens de modelovereenkomst werd gewerkt en indien dat niet het geval was alsnog heffingen voor loonbelasting en sociale premies opleggen.

Na invoering van de Wet DBA ontstond er commotie onder opdrachtgevers en zzp'ers en na een stevige lobby werd er door de minister een 'moratorium' op de handhaving van de wet DBA ingevoerd: er werd niet gehandhaafd. Of alleen bij kwaadwillenden, d.w.z. bij schijn-opdrachtgevers waarvan het duidelijk is dat zij bewust de regels overtreden. Kwaadwillendheid wordt echter zo goed als nooit aangenomen door de Belastingdienst (bij ons zijn in ieder geval geen voorbeelden bekend), waardoor er op dit moment feitelijk niet wordt gehandhaafd.

Het nieuwe kabinet wil de Wet DBA vervangen voor een regeling die meer duidelijkheid biedt, met een minimumtarief van €16 en een 'opt-out' bij uurtarieven boven €75. Daarnaast moet een webmodule duidelijkheid bieden aan opdrachtgevers. Inmiddels is het handhavingsmoratorium van toepassing tot 1 januari 2021. Deze is wel strenger geworden: de belastingdienst kan als zij een arbeidsrelatie constateert, terwijl de werknemer wordt aangemerkt als zzp'er, dat aangeven bij de schijn-opdrachtgever. Deze heeft vervolgens een aantal maanden om aan de regels te gaan voldoen. Doen zij dit niet, dan kan de Belastingdienst naheffingen opleggen. Het moet nog blijken wat dit daadwerkelijk gaat opleveren. Zullen er aanwijzingen worden gegeven? Zal er ook handhavend worden opgetreden als deze onvoldoende worden opgevolgd?

WAT VINDT DE FNV VAN DE VOORSTELLEN?

De FNV vindt dat wanneer er sprake is van gezag, er sprake is van een arbeidsovereenkomst. Het minimumtarief dat de minister voorstelt vindt de FNV veel te laag om een echte oplossing te zijn. Het is dan ook gebaseerd op het bestaansminimum (bijstandsniveau). Dat kan natuurlijk niet als het om betaald werk gaat. Bovendien wordt het probleem van schijn-opdrachtgeverschap hiermee niet aangepakt. Eerder zou deze oplossing nog een aanzuigende werking kunnen hebben op schijn-opdrachtgeverschap, wanneer alleen wordt getoetst of aan het minimumtarief is voldaan (en niet of sprake is van een arbeidsovereenkomst). Daarnaast zien wij een volgend verdienmodel opkomen: bij een uurtarief van € 16, hoort een minuut-tarief van € 0,27. Bij 'stukloon-constructies' wordt dan berekend hoeveel tijd er gemoeid zou zijn bij de uitvoering van één enkele taak. Op die manier kunnen bijvoorbeeld maaltijdbezorgers en taxichauffeurs gelegitimeerd zwaar onderbetaald en veel goedkoper dan vaste werknemers in dezelfde sector aan het werk worden gezet.

Wij hebben er principiële bezwaren tegen dat goed betaalde werknemers zich gelegitimeerd kunnen onttrekken aan de solidariteit van ons sociale zekerheidsstelsel. Ook kunnen er kanttekeningen worden geplaatst bij de veronderstelde vrije wil van goed betaalde werknemers om als zzp'er te werken. Zolang er sprake is van een afhankelijkheidsrelatie

tussen werkgever en werknemer, dient de werknemer bescherming te genieten. Dit voorstel zorgt voor gelegaliseerde (gedwongen) (schijn-)zfp aan de bovenkant van de arbeidsmarkt.

Daarnaast lobbyt FNV op het opheffen van het moratorium op de Wet DBA. Hoewel schijnopdrachtgeverschap inmiddels politiek ook als een probleem gezien wordt, heeft dat nog niet tot concrete maatregelen geleid.

7 JURIDISCHE ZAKEN

De FNV heeft inmiddels een aantal rechtszaken gevoerd in gevallen waar er duidelijk sprake was van (gedwongen) zfp en schijn-opdrachtgeverschap. Op 15 januari 2019 heeft de kantonrechter Amsterdam in de zaak die de FNV aangespannen had tegen maaltijdbezorger Deliveroo geoordeeld dat het in dit geval inderdaad om werknemers gaat en niet om zfp'ers en dat op deze werknemers de cao beroepsgoederenvervoer van toepassing is. Deliveroo is in hoger beroep gegaan en deze procedure loopt nog.

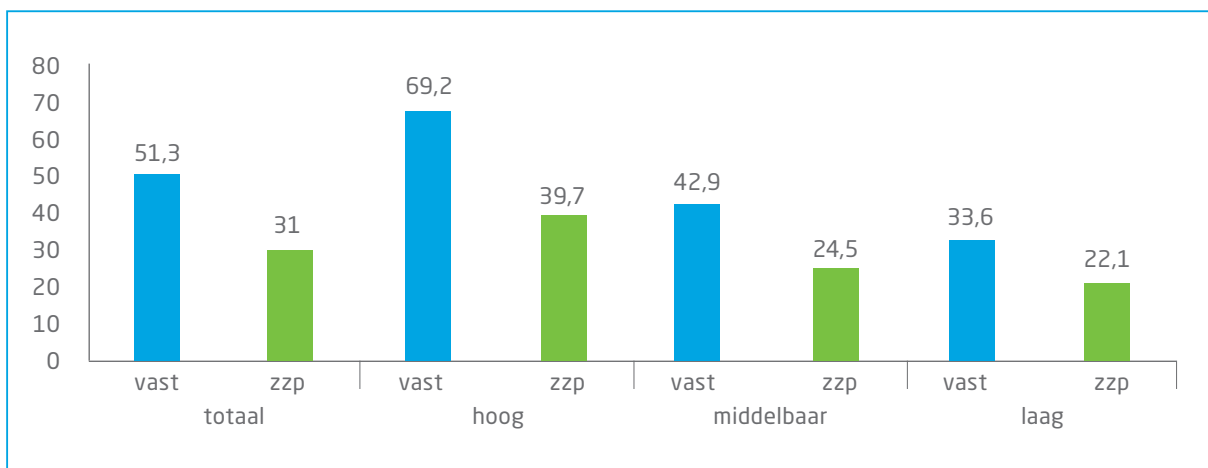
8 FINANCIËEL

Grote inkomensverschillen tussen vast en zelfstandigen zonder personeel

Er zijn ruim 800 duizend zfp'ers die vooral hun arbeid aanbieden. Het werk wat deze zfp'ers doen, hebben de meeste raakvlakken met werknemers. Hun primair inkomen is gemiddeld 20.300 euro lager dan die van werknemers met een vast contract. Dat betekent dat zfp'ers in totaal 17 miljard euro minder verdienen. Van deze mensen werkt 82% in de marktsector en de rest in de publieke sector. Dit betekent voor de marktsector dat zij 13,8 miljard euro extra aan zfp'ers moeten betalen om tot een gelijk primair inkomen te komen als werknemers met een vast contract. Voor de publieke sector gaat het dan om 3,2 miljard euro.

Het daadwerkelijk verdiende primair inkomen van zelfstandigen zonder personeel die voornamelijk hun arbeid inzetten, blijft met 31 duizend fors achter bij het primair inkomen van werknemers met een vast contract. Het verschil is gelijk aan 20.300 euro. Hoogopgeleide zfp'ers hebben een inkomen van bijna 40 duizend euro. Laagopgeleide zfp'ers ongeveer de helft. Het primair inkomen van zfp'ers is te beschouwen als winst uit ondernemen of gelijk te stellen aan de omzet minus de gemaakte kosten. De verschillen in netto-inkomen tussen werknemers met een vast contract en zfp'ers zijn aanzienlijk geringer. Dat komt omdat zfp'ers niet verplicht zijn om pensioenpremie en premie voor de werknemersverzekeringen (arbeidsongeschiktheid, ziekte en werkloosheid) af te dragen.

Figuur 1: Gemiddeld primair inkomen van werknemers met een vast contract en zfp'ers die eigen arbeid inzetten in euro's (x. 1000) in 2016 naar opleidingsniveau

Bron: CBS

Casus: Maaltijdbezorging

In juni 2019 heeft de FNV het onderzoeksrapport 'maaltijdbezorgers verdienen beter' aan de vaste kamer commissie Arbeidsmarkt aangeboden. In dit rapport beschrijft de FNV de knelpunten in de maaltijdbezorging, het verdienmodel en berekent de kosten van toepassen van schijnconstructies voor zowel de betrokken werkenden als voor de maatschappij als geheel.

We zien dat de uurlonen achterblijven voor zzp'ers ten opzichte van wat zij zouden horen te verdienen in loondienst. Daarnaast zien wij dat de kosten die de werkgever / schijn-opdrachtgever heeft voor de inzet van deze freelancers dramatisch lager zijn, dan wanneer zij zich aan de regels zouden houden. Een belangrijk deel van deze kosten-besparing zit in het niet afdragen van sociale- en pensioenpremies.

Tabel 1: verschillen tussen cao-loon en freelancers in de maaltijdbezorging per individuele werker per uur

Bedrijf	TLN-cao	Deliveroo zzp	UberEATS zzp
Bruto uurloon*	€ 14,99	€ 11,69	€ 8,84
verschil TLN €		-€ 3,30	-€ 6,15
verschil TLN %		-22,0%	-41,0%
Werkgeverskosten**	€ 19,27	€ 11,69	€ 8,84
verschil TLN		-39,3%	-54,1%
Inkomstenbelasting per jaar	€ 1.709,00	€ 1.218	€ 814
verschil TLN		-28,7%	-52,4%
Sociale Premies per jaar	€ 3.158,00	€ 0	€ 0
verschil TLN		-100,0%	-100,0%
Pensioenpremies per jaar	€ 1.655,00	€ 0	€ 0
verschil TLN		-100,0%	-100,0%

* Brutoloon: uurloon inclusief reserveringen voor vakantiedagen, vakantiegeld, adv, toeslagen voor werken in het weekend.

** Werkgeverskosten: kosten voor pensioen, sociale lasten en kosten die gepaard gaan met uitoefenen van het werk.

Tabel 2: de verschillen in de maaltijdbezorging berekend over een totaal jaar per individuele werker en voor 5000 zzp'ers per jaar.

Per jaar	Per rider	Freelance constructie 5000 riders
Besparing op arbeidskosten totaal	€ 10.538	€ 52.690.000
Maatschappelijke kosten		
Besparing in belasting	€ 693	€ 3.465.000
Te weinig afgedragen Sociale premies	€ 3.158	€ 15.790.000
Te weinig betaalde pensioenpremies	€ 1.655	€ 8.275.000
Totale maatschappelijke kosten	€ 5.506	€ 27.530.000